

Jiří Pehe Průsečík

ROMÁN / PROSTOR

Jiří Pehe
Průsečík

PROSTOR

Jiří Pehe **Průsečík**

PROSTOR | PRAHA | 2017

© Jiří Pehe, 2017

© PROSTOR, 2017

Cover picture © shutterstock/isifa, 2017

ISBN 9788072603664

*Thea, má žena, mě nejen přivedla na ostrov Vieques,
který hraje v této knize jistou roli, ale byla mi oporou
i inspirací při jejím psaní. Tuto novelu jí s vděčností věnuji.*

OBSAH

I	9
II	47
III	77
IV	96
V	123
VI	142
VII	164
VIII	199
IX	204

I

Když se mi zdál poprvé, zanechal ve mně ten sen neklid. Pocit provinění. Zmatek. Nepomáhalo, když jsem se snažil jeho obsah zapomenout nebo se přesvědčovat, že nejde o realitu. Už tehdy, hned napoprvé, ač byl děj toho snu zatím jen neurčitý, v něm bylo něco hrozivého. A hlavně: zasel v mojí mysli obavu, která začala klíčit. Našeptávala mi, že se ke mně nějak vztahuje, jakkoliv se to zdálo být na první pohled absurdní.

V tom snu jsem se ocitl ve velkém městě. Neznal jsem tehdy ještě jeho jméno, nepoznával jsem konkrétní místa, ale uvědomoval si, že město je jaksi vzdušnější, zelenější a celkově modernější než Praha.

Kroužil jsem okolo návrší. Měl bych říct okolo „podivného“ návrší, protože se zdálo být umělé. Prostě kopec vybudovaný lidmi.

Pokrýval ho park. Bylo léto, stromy se zelenaly, listy pohyboval mírný vánek. Kráčel jsem tím rozlehlým parkem, do mírného kopce. Pak se kopec zlomil a já uviděl skrze zeleň domy.

Bylo to právě v tom okamžiku, kdy jsem se poprvé lekl.

Neprobudil jsem se vzápětí, jak to při úleku ve snech bývá. Naopak, skoro jako kdybych ani skutečně nespál!

A i všechno, o čem se mi zdálo, jsem si později pamatoval tak jasně, jako by to byla skutečnost. I proto mě i v bdělém stavu pak dlouho pronásledoval neklid, jímž mě pohled na ty domy naplnil.

Věděl jsem, že se tam v minulosti něco stalo. Souviselo to se mnou a bylo to něco velmi temného, hrozivého. Něco, co bych nejraději hned zapomněl.

Neměl by ses k tomu přibližovat, říkal jsem si ještě ve snu. Zastav se, jdi zpět, zapomeň, že jsi tady byl. Protože jenom když na tohle místo zapomeneš, když ho úplně vypudíš z mysli, zmizí i to, co tě s ním nějakým hroživým způsobem spojuje.

Šel jsem ale dál a moje panika narůstala. Parkem jsem dokráčel až na vrchol toho zdánlivě umělého návrší a měl nyní dobrý výhled na řadu domů před sebou. Obyčejných obytných domů. Moderních, čistých. Z návrší bylo vidět, že tvoří čtverec, přes střechy bylo možné zahlédnout obrys nádvoří.

Věděl jsem, že jsem tady už byl. Že ty domy dobře znám. Že dokonce přesně vím, co je na tom nádvoří, i když odsud, z návrší, dovnitř nevidím. Viděl jsem vnitřním zrakem, že jsou tam garáže sloužící obyvatelům domů. Některé v podobě pouhých přístřešků, ale také několik zděných buněk s garážovými vraty. Okolo stromy, po zdech několika garáží se šplhá břechtan.

V minulosti jsem se na ně často díval. Z jakéhosi okna, v jednom z těch domů. Důvěrně jsem znal pohled na jejich střechy, měl jsem zapsáno v paměti, že za vnější stěnou zděných garáží je úhledně vyrovnaná řada popelnic a kontejnerů na třídění odpadu.

Ve snu jsem pořád ještě stál na vrcholku toho mírného kopce, neodvážil jsem se pohnout. Ale přesto jsem viděl to nádvoří skoro tak přesně, jako bych byl uvnitř. A vybavoval jsem si stále více detailů. Věděl jsem, že i při pohledu z nádvoří jsou domy úhledné, fasády vymalované pastelovými barvami, z balkonů visí muškáty. Některé zdi jsou porostlé psím vínem.

Moje pozornost se na dálku, z onoho místa, na němž jsem stál a odkud jsem vše pozoroval, zaměřila na jeden z konkrétních garážových přístřešků. I jeho přesná podoba byl jen obraz v mojí mysli, protože z návrší jsem to vše nemohl vidět.

A jakmile se moje mysl té garáže dotkla, projel mnou úlek. Udělal jsem strašnou chybu, že jsem sem přišel, říkal jsem si. Už svojí přítomností tady, po těch letech, přivolávám pozornost. I když jsem nevěděl, k čemu vlastně. Přesto jsem se bál, že si mě někdo určitě všimne. Obrátil jsem se a běžel.

Bylo jasné, že tím k sobě jen přivolávám pozornost, ale úlek se změnil v děs. Proběhl jsem až k ulici na druhé straně návrší, pak zabočil do jedné z menších uliček. Celou dobu jsem byl přesvědčený, že mám někoho v patách. Úzkost sílila, až jsem skoro nemohl dýchat. Teprve pak, lapaje po vzduchu, jsem se konečně probudil.

Byl jsem ve své posteli v pražském bytě. Posadil jsem se. Srdce mi zběsile tlouklo, pyžamo bylo úplně propocené.

Ulevilo se mi, že jsem zpátky ve známém světě, ale zároveň jako bych se úplně neprobudil. Pořád jsem se bál. Měl jsem neodbytný pocit, že jsem něco spáchal, že za chvíli zazvoní zvonek a za dveřmi budou stát policisté.

Co to, proboha, bylo? Nikdy jsem v tom místě přece nebyl, opakoval jsem si. Ani to město, nebo ta část města, v níž se sen odehrával, mi nebylo nyní, v bdělém stavu, povědomé. Jak jsem ale mohl to místo tak přesně znát?

Sen se postupně vzdaloval, odplooval, až jsem byl zcela probuzený. Přesto se všechno nevrátilo do běžných kolejí.

Noční můry máme čas od času každý, ale když se z nich probudíme, po chvíli si plně uvědomíme, že si náš mozek ve spánku jen představoval nějaký příběh, popřípadě útržky příběhů, které si sestavil bůhví z čeho. Že to vše nedává smysl.

Jenže já se nemohl zbavit, ani už plně bdělý, pocitu, že se ten sen nějak vztahuje k mé skutečné minulosti.

Bylo to samozřejmě absurdní. Utrpěl jsem kdysi úraz při automobilové nehodě, byl jsem na čas dokonce v kómatu, ale svoji minulost jsem si až na tu několikaměsíční přestávku pamatoval souvisle. Už od okamžiku, kdy se mi v mysli vynořuje první vzpomínka z dětství.

Na mé životní dráze nebylo navíc nic výjimečného, až na tu nehodu, o které ještě bude řeč. Žádné složité zákruty. S rodiči jsem žil jako dítě v malém městě v jižních Čechách, pak, těsně po sovětské okupaci, jsme se přestěhovali do Prahy, kde rodiče získali byt výměnou za náš rodinný domek. To už jsem studoval na gymnáziu. Zajímaly mě dějiny umění, otec byl ale po invazi vyloučen ze strany. Neměl jsem šanci, že mě na Karlově univerzitě na studia dějin umění přijmou. Naštěstí mám nadání na matematiku, na Vysokém učení technickém se na kádrový profil tolik neohlíželi.

Vystudoval jsem architekturu, stal se ze mě na patnáct let projektant mostů. Po roce 1989 jsem o projektování mostů začal učit. Vlastně tak trochu proto, abych se na škole mohl zároveň věnovat i dějinám architektury. Tedy vlastně jedné oblasti dějin umění, které mě kdysi tak zajímaly. Dotáhl jsem to až na docenta.

Terezu jsem potkal ještě na studiích, studovala práva. Seděli jsme vedle sebe náhodou při koncertu ve studentském klubu, dali se do řeči. Blondýnka, bystré modré oči. V argumentaci mnohem rychlejší než já, občas trochu ironická. Nemohl jsem ji pustit z hlavy, za dva dny ji vyhledal na její koleji. Souhlasila, že si se mnou vyjde. Tak to všechno začalo. Náš společný příběh.

Vzali jsme se hned po studiích a bydleli v bytě mých rodičů, kteří se odstěhovali zpět na venkov.

Nic pozoruhodného na tom životním příběhu nebylo. Nic, o čem by se dal natočit film nebo napsat kniha. Děti jsme neměli, takže nám zbývalo dost času i peněz na cestování. Ano, hodně jsme cestovali. I když před rokem 1989 jen do jiných zemí sovětského bloku.

Občas jsem si říkal, že je můj život podobný těm čarám, které rýsuji, nebo výpočtům, které provádím. Vše musí držet přesně pohromadě, nikde není místo pro chybu. Špatně vypočítaná stavba se může zřítit, špatně nakreslený most spadnout.

O Tereze jsem od počátku věděl, že se do mého životního plánu perfektně hodí. Byla spolehlivá, předvídatelná, milující. Chyběla jí nějaká hluboká vášeň. Neměla žádné koníčky nebo záliby, které by ji ovládaly. A to mi vyhovovalo.

Ani nevím, kde jsem v jednom bodě tohoto vesměs nudného života našel odvahu začít si s Karlou. Bylo mi skoro čtyřicet, padl komunistický režim, všude voněla svoboda. Najednou se zdálo, že to, co mě a Terezu drželo pohromadě, není tak pevné. Ne, neříkám, že Karla byla nějaká chyba v mém životním plánu, v mých výpočtech. Prostě se udála. Samotného mě to překvapilo. Vždyť skoro nic v mém předešlém životě se neudálo jen tak samo od sebe.

A navíc: i při vší předvídatelnosti našeho společného života můj vztah s Terezou nebyl úplně všední. Zejména v bývalém režimu jsme na sebe hodně spoléhali, náš vztah byl takovou malou pevností proti němu. Říkali jsme si, že když už musíme žít obklopeni tím vším, celou tou absurdností reálného socialismu, budeme mít alespoň svůj svět. Neměli jsme moc přátel, vystačili jsme si navzájem.

Tereza pracovala jako podniková právnička v jednom potravinářském podniku. Zásluhou jejích známostí jsme měli dost možností opatřit si občas i luxusnější zboží. Ne, nežilo se nám ani v tom ohavném režimu úplně špatně. Možná jsme občas cítili, že naše životy, náš vztah, jsou poněkud všední, ba nudné. Ale nebránili jsme se tomu. Předvídatelná každodennost fungovala jako obrana proti režimu.

Pak se ale režim zhroutil. Byl jsem známý jako úspěšný projektant, který už dříve příležitostně přednášel. Dostal jsem nabídku, abych šel v nových poměrech učit. Přednášel jsem o projektování mostů, ale učil jsem příležitostně i dějiny architektury. Škola navíc nebyla proti

tomu, abych spolupracoval s nějakou projektovou kanceláří. Zdálo se, že je to jen logické pokračování jasně naryšované přímky mého života.

Uniklo mi ale, že společnost se neposunula o krok vpřed v logice toho, co bývalo, ale spíše ukročila stranou a vydala se novým směrem. Moje kariéra následovala ten úkrok, nový směr. I Tereza se posunula, pracovala v advokátní kanceláři, připravovala se na advokátské zkoušky, začala vydělávat hodně peněz. Zdánlivě nic nevybočovalo z předvídatelné trajektorie. Vždyť to všechno jsme si v nových poměrech zasloužili, myslel jsem si. Ale šlo jen o zdání.

Ta trajektorie se spolu s poměry zakřivila, ohnula. Jako světlo v blízkosti objektu s velkou gravitací. Přímost mojí životní přímky se stala relativní, aniž bych si toho včas všiml.

Relativita se do zdánlivě předvídatelné budoucnosti vloudila právě v podobě Karly. Nenápadně. Nemělo jít přece původně o nic jiného, než abych jí pomohl s jednou kapitolou její diplomové práce.

Jenže Karla, stejně jako celá ta rodící se nová doba, měla silné gravitační pole. Už po několika setkáních jsem věděl, že z něho jen tak neuniknu.

Jistě: leckdo by mohl odbýt vztah s ní jen jako banalitu. Relativně úspěšný muž těsně před čtyřicátkou, jemuž se najednou otevírají nové možnosti, ztratí kontrolu nad sebou samým, a začne si s mladou, pohlednou studentkou. Krize středního věku, i když v jakémsi opačném gardu, protože s Karlou jsem si nezačal, abych si kompenzoval pocit neúspěchu nebo vyčerpanosti, ale protože to nějak patřilo k mé nově se rodící cestě

vzhůru, která souvisela se změnou společenských poměrů.

Od počátku to bylo mnohem víc než jen malá výchylka, která se stane a pak rychle napraví, což mě děsilo. Možná tolik nevadilo, že v přítomnosti Karly se celý můj předešlý život jevil jako šedý, protože já si tu šed přece pěstoval. Problémem bylo, že ta šed se najednou jevila jako něco, co mě svazuje, možná odpuzuje.

Aniž by to vyslovila, Karla ve mně vzbuzovala podezření, že jsem si svůj dosavadní život vyprojektoval nikoliv jako něco bytostně mého, ale jen jako něco kolem mě. Jako obranou hradbu proti systému, který se vám snažil dostat pod kůži, který vás ponižuje. A že tu stavbu už nepotřebuji.

Což mělo neblahý vliv i na můj vztah k Tereze, protože ta byla nejdůležitějším pilířem této stavby. I ona se najednou zdála trochu nudná a předvídatelná. Součást té hradby, kterou už tak úplně nepotřebuji.

Karla byla jiná. Poetická, romantická, múzická. Architekturu studovala především proto, že neměla kvůli svojí rodině šanci studovat historii. Po pádu režimu se hned přihlásila na filozofickou fakultu. Přijali ji, ale jelikož už byla v posledním ročníku na Vysokém učení technickém, rozhodla se, že školu dodělá.

Od prvního setkání s ní jsem měl pocit, že mě nebere úplně vážně. Ctila moje znalosti, nechala si poradit, ale zároveň jí občas uklouzla ironická poznámka o mojí upjatosti. I to bylo nové. Nebyl jsem zvyklý na to, že nějaké ženě mohu sloužit jako objekt citového zájmu a zároveň i pobavení.

Jednou nad skleničkou vína poznamenala, že se

chovám, jako bych žil za hradbou. Tenkrát jsem si ještě té hradby okolo sebe nebyl vědom.

Jakou hradbou? chtěl jsem vědět. Ale už jsem tušil, na co naráží. Měla mě už po pár týdnech přečteného. Viděla muže, který si vybudoval kolem sebe opevnění, aby mohl přežít, který ale, a tím vlastně otevřela dveře našemu vztahu, není už v nových poměrech tak úplně tím, kým si namlouvá, že je. Vlastně neví, kým je. Lákají ho nové věci, probouzí se v něm opět zájmy, které během normalizace potlačil. Potřebuje někoho, kdo by mu dal směr.

Co já vím, možná to byl jen její způsob flirtování, schválně ve mně vzbuzovala iluze o sobě samém. Anebo opravdu viděla něco, co jsem sám neviděl?

Ne, nechtěl jsem tu svoji životní stavbu za každou cenu bořit. Chtěl jsem nových poměrů využít k jistým změnám, věnovat se kupříkladu vedle projektování i dějinám architektury, ale zároveň už jsem měl v hlavě narysovanou svoji budoucnost v nových poměrech. Udělám si docenturu, pak možná profesuru, koupíme s Terezou nějaký dům, budeme dál cestovat. Ještě je spousta míst, která jsme neviděli. Karla v tom plánu nehrála žádnou roli.

Až do toho dne, kdy mě pozvala na koncert, kde vystupovali její přátelé, hráči ve filharmonii. I to bylo pro mě nové. Hudbu jsem tehdy skoro zásadně neposlouchal. A ne proto, jak je pro mě typické, že bych ji neměl rád. Ze zcela opačných důvodů. Ze zbabělosti. Pokaždé, když jsem se nechal vtáhnout do soustředěného poslouchání hudby, rozechvělo mě to. Připomínalo mi to, co jsem chtěl jako mladík skutečně být. Umělec nebo alespoň student dějin umění. Při poslechu hudby

jsem ztrácel kontrolu nad svými emocemi. A to narušovalo moje přesvědčení, že mám všechno pod kontrolou. Ze stejných důvodů jsem nerad četl romány. Vta-hovaly mě citově do příběhů, s nimiž jsem nechtěl nic mít. Báł jsem se jich.

Představení, na které mě tehdy pozvala, byl Sibeliův Houslový koncert. Ten zápas houslového sóla s tem-ným orchestrem. Opakovaně. Neúprosně. Pak to střídá-ní krátkých a dlouhých rytmů ve třetí větě. Tanec smr-ti, popsal to sám Sibelius. Děsilo mě to. Útočilo na mě z toho téměř nesnesitelné napětí. Ale zároveň, když už jsem to s Karlou prožil, nás to jakýmsi zvláštním způ-sobem spojilo. Vlastně jsem si právě po tom koncertu plně uvědomil, že ta moje osobní a profesní stavba, která mě chránila před normalizací, se hroutí, že se na povrch dere moje múzické já, které jsem tak dlou-ho potlačoval.

Stalo se to po koncertu. Věděla dobře, že mě přitahuje. Věděla to od prvního okamžiku, tedy už tehdy, kdy já ještě hrál roli suchého učitele. Neuniklo jí, že si ji ve skutečnosti prohlížím více, než by se k mé roli hodi-lo. Že už to, jak mluví, směje se, gestikuluje, ve mně vyvolává zmatek. A pokušení.

Při milování byla vášnivá. To byla pro mě také nová zkušenost. S Terezou to nebylo špatné, určitě ne. Ale-spoň v tom smyslu, že ji chuť na občasný sex neopus-tila ani po patnácti letech našeho manželství. Byla to ale spíš rutina. Patřilo to k věci, byl to jeden z kamenů naší společné pevnosti. Příliš mnoho vášně by tu pev-nost možná ohrožovalo.

Karla byla výrazným odbočením z dosavadní přímky

mého života. A protože jsem neměl s takovými odbočkami zkušenosti, věci se zamotávaly.

Chtěl jsem se s ní po pár týdnech rozejít, kvůli Tereze, ale nešlo to. Bylo to příliš omamné, moje vůle selhávala. Když jsem s ní chtěl strávit noc nebo víkend, musel jsem Tereze lhát. Což byla taky nová zkušenost, protože tu naši pevnost jsem spolu s ní budoval i proto, abych nemusel jako všude jinde v tom prolhaném režimu ustavičně lhát.

Snad jen kvůli bouřlivým událostem těch měsíců, i kvůli tomu, že se plně soustředila na svůj plán stát se advokátkou, mě z ničeho nepodezřívala. Přijala jako přirozené, že musím v nové pozici občas cestovat, účastnit se seminářů, přednášet i mimo Prahu. Když jsme o tom všem jednou mluvili, řekl jsem v žertu, že se bojím, aby mne kvůli všem těm novým povinnostem nezačala podezírat z nevěry.

„Tebe? Ty bys přece nebyl ničeho takového schopen.“

Cítil jsem se zahanbený, ale zároveň se mne to dotklo. I to bylo nové. Ještě před rokem, kdy jsme se schovávali za naším dobře vybudovaným opevněním, bych bral její poznámku jako ocenění. Teď mě ale popudila.

Jak přesně to myslela? Nebyl bych něčeho takového schopen, protože mám zásady, protože ji podle ní příliš miluji, nebo snad proto, že jsem takový suchar? Ví vůbec po těch letech společného života, kdo jsem, co ve mně celou tu dobu dřímal? Neodvážil jsem se zepat, mohlo by se jí to zdát podezřelé.

